

İki Amerikalı Kadının Gözlemleri Bağlamında 1950'lerde Ankara'nın Sosyokültürel Yapısı*

*The Socio-Cultural Structure of Ankara in the 1950s: Observations by Two American Women***

Gizem Mahmuriye ÇİFTÇİ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye
Middle East Technical University, Faculty of Arts and Science, Department of History, Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-2217-0388
gizemah.ciftci@gmail.com

DOI: 10.5505/jas.2022.47568

Öz

Soğuk Savaş döneminde gelişen ve değişen Türk-Amerikan ilişkileri kapsamında, çeşitli nedenlerle Türkiye'ye gelen Amerikalılar, özellikle 1950'li yıllarda iki ülke arasındaki karşılıklı kültür alışverişinin ve anlayışın artmasına yol açmıştır. Kültürel anlamda Amerika'nın etkisinin en çok hissedildiği bu yıllarda, Ankara'ya resmî bir görevle gelen Amerikalı Elizabeth McNeill Leicester, *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*; Lucile Saunders McDonald ise Zola Helen Ross ile *Assignment in Ankara* başlıklı kitapları yazmışlardır. İki kadının gözlemleriyle kaleme alınan bu kitaplar, 1950'li yıllarda Ankara'nın sosyal ve kültürel hayatına dair önemli bilgiler içermektedir. Bu anlamda önemli ve birinci elden tarihî kaynaklardır.

Bu çalışmada, Elizabeth McNeill Leicester ve Lucile Saunders McDonald'ın kitaplarında verdikleri bilgiler üzerinden, 1950'lerde Ankara'nın sosyokültürel yapısı ortaya konulmaya çalışılmış; yazarların Ankara'daki Türk kadınlarına bakış açıları analiz edilmiştir. Amerikalıların Türkiye'deki faaliyetleri de ele alınmıştır. İki kadının verdiği bilgiler, 1950'lerde modernleşen Ankara'da, özellikle kadınlar adına geleneksel yapının güçlü bir şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Elizabeth McNeill Leicester, Lucile Saunders McDonald, Amerikalı kadınlar, Türk kadınları, Sosyo kültürel değişim, Kültürel diplomasi, Türk-Amerikan ilişkileri, Ankara

Abstract

The Americans who came to Turkey, particularly during the 1950, as part of efforts to develop Turkish-American relations during the Cold War period, led to an increase in mutual cultural exchange and understanding between the two countries. One of these Americans was Elizabeth McNeill Leicester, who wrote a book entitled 'Memories of 1950 in Ankara, Turkey' during the time she spent in Ankara on an official mission during this period when the cultural influence of America was felt most keenly. Another example of written memoirs is 'Assignment in Ankara', which was written by Lucile Saunders McDonald and Zola Helen Ross. These books, which represent the written observations of the two women, contain profound insights into the social and cultural life of Ankara in the 1950s, and thus represent important first-hand historical sources. This study uses the books of Elizabeth McNeill Leicester and Lucile

* Bu makale İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü'nde Kenneth Weisbrode danışmanlığında gerçekleştirilen "A Historical Analysis of Two American Women's Travel to Ankara During the 1950s: Mutual Understanding, Transition and Culture in Ankara" adlı yüksek lisans tezine dayandırılarak hazırlanmıştır.

** This article is based on master thesis titled "A Historical Analysis of Two American Women's Travel to Ankara During the 1950s: Mutual Understanding, Transition and Culture in Ankara" under the supervision of Kenneth Weisbrode, İhsan Doğramacı Bilkent University Graduate School of Economics and Social Science Department of History.

Saunders McDonald to help reveal the socio-cultural structure of Ankara in the 1950s while analyzing the authors' perspectives on Turkish women in Ankara and discussing the activities of Americans in Turkey. The insights provided in the books demonstrate that traditional structures were strongly maintained in Ankara, especially for women, despite the modernization of the 1950s.

Keywords: Elizabeth McNeill Leicester, Lucile Saunders McDonald, American Women, Turkish Women, Socio-cultural exchange, Cultural diplomacy, Turkish-American relationships, Ankara

Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya yeni bir döneme girmiştir. Kültürel zenginliği evrensel düzeyde araştırıp anlayabileceğimiz bu dönemde, hemen hemen her ülke siyasi, ekonomik, politik ve kültürel bir değişim yaşamaya başlamıştır. Süregelen sömürge döneminin sona ermesiyle şehirler gelişmiş, ideolojiler ve fikirler değişmiştir. Bu gelişmeleri takiben Antonio Gramsci'nin tanımladığı gibi belli toplumlar üzerinde, belli kültür ve düşüncelerin daha baskın olduğu 'kültürel hegemonya' kavramı ortaya çıkmıştır. Ancak bu tanım, 1950'leri farklı bir şekilde yorumlamamızı sağlayacak, yeni bir kavram olarak gelişmiştir. Bu kültürel hegemonya, 1950'lerde Türk-Amerikan ittifakını farklı şekilde tanımladı ve bu iki devlet arasındaki kültürel paylaşımın her zamankinden daha fazla olmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş döneminin başlarında Amerika'nın kültürel bir icracı olarak ortaya çıkmasıyla, Türkiye Cumhuriyeti ABD'nin gündeminde yer almaya başlamıştır. Aslında Türkiye, Amerika'ya ne coğrafi olarak yakındır ne de Amerika'yla doğal bir müttefik. Türkiye zaten modernleşme programını ilerletmiştir ve ideolojik atmosferi ise antikomünist ve Batı yanlıdır (Örnek, 2012, s. 941). Ankara, yeni doğan Türk milletinin tasarlanmış bir başkenti olarak, özellikle 1923'ten sonra modernleşmenin tipik bir örneği oldu. Ankara toplumu da ekonomik ve sosyal dönüşümlere entegre edilerek, Türkiye'nin yeni modern kimliğinin merkezi hâline geldi. Ankara'daki bu gelişmeler küresel çaptaki eğilimlerle yakından ilgilidir hem de bu eğilimlerle oldukça uyumludur; "İkinci Dünya Savaşı sonrası takip eden yıllar, kültür diplomasisinin¹ dünya çapında gittikçe önem kazandığı bir dönemdir" (Gökatalay, 2018, s. 213). Bu diplomasisinin sonucu olarak 1950'lerde pek çok Amerikalı, özellikle başkent Ankara'ya çeşitli amaçlarla gelmiştir. Örneğin, "1952'de, Türkiye'ye gelen Ame-

rikalı sayısı 240.000'den fazladır ve bunların çoğu askerî personeldir. İki yıl içinde ise bu sayı üç kat artmıştır" (Yalçın, 2002, s.43). Gökatalay'a göre (2018), "Tıpkı, iktisadi ve siyasi ilişkilerde olduğu gibi, kültürel ilişkilerde de dönemin en önemli etmeni Marshall Planı'dır. Bu planın sonucunda, Türkiye'ye ve özellikle de başkent Ankara'ya çok sayıda Amerikalı uzman, teknisyen ile bu kişilerin eş ve çocukları gelmiştir" (s. 213).

1947 yılı itibarıyla, özellikle Amerikan Askeri Yardım Kurulu² (*The Joint American Military Mission for Aid to Turkey -JAMMAT*) adlı kuruluş, Amerika Türkiye arasındaki ilişkileri bir sonraki aşamaya taşımıştır. "Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu'nun Türkiye'de bulunmasının amacı Türk Silahlı Kuvvetlerinin eğitimini, modernizasyonunu ve mekanize hâle getirilmesini üstlenerek Türkiye'nin savunma kabiliyetini artırmak olarak ifade edilmiştir" (Celep, 2018, s. 39). Marshall Planı ve ardından JAMMAT'ın da uygulamalarıyla ve bazı Amerikalıların da Ankara'da yaşamaya başlaması, iki ülke arasındaki etkileşimi birçok yönde hızlandırmıştır. Bu tür bir örgütlenme, Amerika'nın, kültürel diplomasi için attığı bir adım olarak da görülebilir çünkü 1950'ler her iki ülke için de kültürel anlamda birçok değişim ve dönüşümün başladığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu gelişmelerin yaşandığı ve Türkiye ile ABD arasında karşılıklı ilişki bağlarının geliştiği 1950'lerde, Ankara'da Lucile Saunders McDonald ve Elizabeth McNeill Leicester isimli iki ziyaretçi bulunmaktaydı. Bu iki ziyaretçi aynı zamanda, Amerika'nın Ankara üzerindeki kültürel etkisini ortaya koymaktaydı.

Lucile Saunders McDonald, 1929-1930 yılları arasında İstanbul'da New York Times'ın muhabirliğini yapmış daha sonra 1950'lerde Ankara'yı ziyaret etmiş bir gazetecidir. Aynı zamanda tarihçi ve yazardır. İstanbul'da bir

1 Kültür diplomasisi kavramı, karşılıklı anlayışı geliştirmek için bilgi, sanat ve kültür gibi alanlarda ulusların birbiriyle değişimini ifade eder.

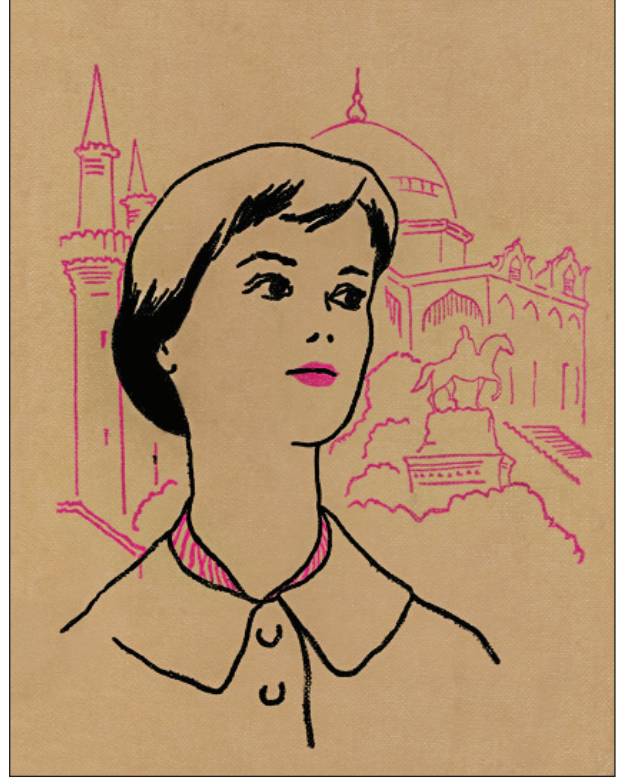
2 Oluşumun başlangıçtaki adı Türkiye'deki Amerikan Yardım Kurulu (*American Mission for Aid to Turkey*) "AMAT"dir. JAMMAT üzerine yazılan bir doktora tezi için bkz.: Celep, 2018.

yıl geçirdikten sonra, tüm dünyayı dolaşmış ve biyografisinde aktardığına göre, içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik durumlardan daha farklı, egzotik bölgeler, ilginç insanlar ve tarih hikâyelerinden etkilenmiştir (McDonald, 1995, s. xiii). Onu çok etkileyen ülkelerden biri de Türkiye’dir. Türkiye hakkındaki duygu ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “Türkiye beni büyüledi, alışılmadık malzemeler açısından bu kadar zengin bir yerde yaşamamıştım. Yıllarca bu ülke hakkında yazmaya devam edebildim” (McDonald, 1995, s.145). Bu nedenle Lucile 1958’de tek başına yeniden Türkiye’ye dönmüştür. Amerika’nın, Ankara Büyükelçiliğini de ziyaret etmiştir. Burada yaptığı araştırmaların, tecrübe ve gözlemlerin, onun üzerinde büyük etkisi olmuştur. Ankara’da büyükelçiliğin hizmetiyle ilgilenen bir genç kızın hikâyesini anlatan kitabı bu şekilde ortaya çıkmıştır (McDonald, 1995, s.146).

Lucile Saunders McDonald’ın 1959’da Zola H. Ross ile kaleme aldığı kitabın adı *Assignment in Ankara*’dır (Şekil 1). Kitabında kendisini ana karakter olarak betimlemeyen, gözlem ve tecrübelerini kurgulayarak anlatan Lucile Saunders McDonald, 1950’lerin sonlarına doğru Ankara’nın günlük, siyasi ve sosyal hayatı hakkında çok değerli bilgiler vermektedir. Bu bilgilerle kitap, 1950’lerin Ankara’sını anlatan birinci elden kaynaktır. Kitapta ayrıca, Amerikalı bir kadın olan Norma Blake karakterinin gözünden, Türkiye ile ABD arasındaki dış ilişkilerin dinamiğinden bahsedilmekte, Amerika’nın Soğuk Savaş dönemindeki Yurt Dışı Hizmeti’nin (*The Foreign Service*) rolü tanıtılmaktadır. Dolayısıyla Lucile Saunders McDonald, gözlemleri ve kurgularıyla ortaya çıkardığı kitabında hem Ankara’nın tarihine hem de Amerika’nın yurt dışı faaliyetlerine ışık tutmaktadır.

Elizabeth McNeill Leicester, Ankara’da bulunduğu yıllara dair hatıralarını, *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*³ (2009) başlığıyla kitaplaştırmıştır (Şekil 2). Bu kitap, 1950 Ankara’sını inceleyen diğer bir kaynaktır. Elizabeth McNeill Leicester’ın kariyeri ABD Dış Servisi’nde geçmiş, JAMMAT’ta halkla ilişkilerde görev yapmıştır. “Sadece askeri eğitim yahut yardım maksadı taşımadığı anlaşılan JAMMAT’ın kadın görevlisi olan Elizabeth McNeill-Leicester, Türkiye’de Amerikan kolonisinin

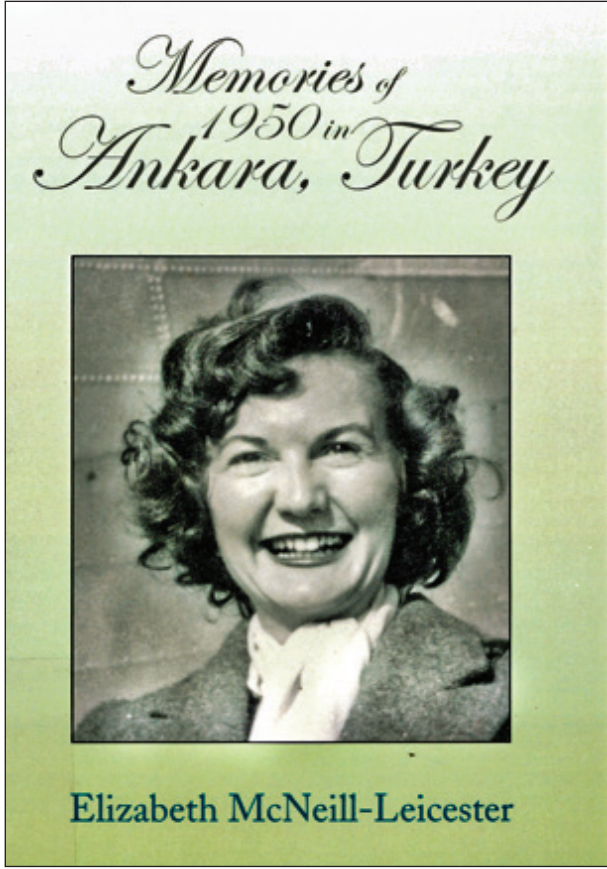
Şekil 1. *Assignment in Ankara* kitabının kapağı.

Kaynak: McDonald ve Ross, 1959, [kapak].

kurallarına uygun olarak hareket edeceğini belirtmiştir” (Göktürk Çetinkaya, 2020, s.191). Lucile Saunders’ın kitabındaki karakterinden farklı olarak, yazarın kendisi 1949’un sonunda Ankara’ya gelmiş ve bir yıl kalmıştır. Amerikalı bir kadın olan JAMMAT yetkilisinin gözünden, Ankara’da tecrübe ettiği anılarını, deneyimlerini, gözlemlerini anlatarak 1950 Ankara’sı hakkında bilgi vermiştir.

Elizabeth McNeill Leicester ve Lucile Saunders McDonald’ın kitapları aynı zamanda seyahatname olarak da değerlendirilebilir. “Seyahat hikâyeleri sadece en keyifli ve eğlenceli okumaları sağlamakla kalmaz, aynı zamanda tarih için değerli materyallerdir. Uzun zaman önce seyahat edenlerin gözlemleri ve görüşleri, akıllılar

3 Bu kitap, Selma Göktürk Çetinkaya’nın (2020), 1950’li yıllarda neredeyse aynı sebeple Ankara’ya gelen iki Amerikalı kadının deneyim ve anılarını karşılaştırmak amacıyla yazdığı bir makalede ele alınmıştır. Böylece, birbirlerine benzeyen durumlar ve aynı zamanda farklılıklar iki farklı bakış açısından değerlendirilmiştir.

Şekil 2. Elizabeth McNeill Leicester ve kitabı *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*.

Kaynak: McNeill-Leicester, 2009, [kapak].

için sadece zaman ve mekânda değil, aynı zamanda fikirlerde de bir yolculuktur” (Afonso, 1978, s.90). Bu iki kadın da yazdıkları kitaplarla, okuyucularını Ankara'ya dair zaman, mekân ve fikir yolculuğuna çıkarmaktadırlar.

Bu çalışmada, Elizabeth McNeill Leicester'in ve Lucile Saunders McDonald'ın kitaplarında verdikleri bilgiler üzerinden 1950'lerde Ankara'nın sosyokültürel yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Amerikalıların Türkiye hakkındaki görüşleri de sunulmuştur.

Ankara'ya Dair İlk İzlenimler

1950'lerde Ankara'yı farklı zamanlarda ziyaret eden kadınlardan biri olan, Lucile Saunders McDonald, ilk gözlemlerini Ankara'ya gelirken uçakta yapmaya başlar. Kitabın kurgusal karakteri Norma Blake, uçakta çevresinde incelediği insanlar hakkında şu bilgileri verir:

Hiç kimse egzotik, hatta etkili bir biçimde giyinmemişti. Norma, geleneksel kıyafetler giyme olasılığı daha yüksek olan taşralıların nadiren hava yoluyla seyahat ettiklerini fark etti. Yine de etrafındaki herkesin alışılmış görüntüsü onu hayal kırıklığına uğrattı. Erkek takımları siyah veya hafif tonlardaydı. Salondaki birkaç kadın, tıpkı evde olduğu gibi, şık ya da gösterişsiz şekilde giyinmişti. Sadece gözlerinin büyüklüğü ve koyuluğu alışılmadık bir göz farı formuyla elde edilmiş olması onları farklı gösteriyordu. (McDonald ve Ross, 1959, s. 33)

Norma Blake'in Türkiye ve Türklere dair ilk izlenimlerinden biri, kendisinin de açıkça ifade ettiği gibi, gördüklerinin beklentilerinden tamamen farklı olmasıdır. Uçaktaki kadın ve erkekler kıyafetleriyle sıradan görüntüler çizerler; ancak sıradan giyinen bu insanların, ulaşım tercihlerinin uçak olması ve taşralı olarak adlandırılan bireylerin uçakta daha fazla olması, 1950'lerde dış görünüşe bakılarak, hangi sınıftan insanların uçağı tercih ettiğine dair yorumları beraberinde getirir. Lucile Saunders McDonald'ın gözlemlerine göre, uçakta bulunan insanlar sade, gösterişsiz ve hatta neredeyse makyajsızdır. Bu da onları orta sınıf göstermektedir. Lucile Saunders McDonald'ın, uçakta daha şık, makyajlı ve gösterişli insanlar beklediği fark edilmektedir. Onun verdiği bilgiler, 1950'lerde, Ankara'ya yolculuk yapan insanların sade ve daha az renkli giyinmeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Uçaktaki ilk izlenimlerden sonra, iki yazara ait gözlemler şehre ait coğrafi ve mimari ayrıntılar ile devam eder. Elizabeth McNeill Leicester'in Ankara ile ilgili ilk izlenimi, Ankara'nın çorak bir şehir olmasıdır ve devamını şu şekilde aktarır: “Görüş alanı içindeki her şey gri ve kasvetliydi. Her yöne yayılan çöl, uzak sıradağlar... Ama Ankara'ya vardığımızda dümdüz arazinin içinden küçük bir şehir yükseliyordu, ana cadde Atatürk Bulvarı'nı çevreleyen altın akçağaçlar, kil renkli şehrin monotonluğunu bozmaktaydı” (Leicester, 2009, s. 25-26). Yazar kitabında zaman zaman, Ankara'nın coğrafi ve mimari özelliklerine, Ankara'nın beton yapılarına ve bu yapıların şehri nasıl kasvetli hâle getirdiğine dair olumsuz izlenimlerini aktarmaktadır.

Elizabeth McNeill Leicester'in aksine, *Assignment in Ankara*'da ABD Yurt Dışı Hizmeti'nden görevli olarak gelen ve Ankara'da Amerika Büyükelçiliğinde görev yapan, Lucile Saunders McDonald'ın kitabının karaktere-

ri Norma Blake, Ankara’da herhangi birinin meslektaşı veya arkadaşı olabilecek, bulunduğu ortama uyum sağlama çalışan Amerikalılardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İki kültürün 1950’lerdeki etkileşimi sırasında, Lucile Saunders McDonalds, Ankara’nın fiziki özellikleri hakkında ayrıntılı bir açıklama yapmamaktadır. Nitekim kitabında Ankara adını pek duymadığını ve adını gazetelerde görmüş olması dışında, varlığından pek haberi olmadığını ifade etmiştir. Daha sonra Ankara’ya ulaştığında ise, “Ankara’nın diğer Amerikan şehirlerinden farklı olduğunu ve evleri açık renkli ve sade tasarımlı olan Ankara’nın herhangi bir Amerikan şehrine benzemediğini” belirtir (McDonald ve Ross, 1959. s. 37). “Ancak kamu binaları ve özel konutların tasarımını çoğunlukla Avrupalı” bulmuştur (McDonald ve Ross, 1959, s. 51). Ankara her ne kadar 1923’ten beri Türkiye’nin başkenti olsa da yabancı ülkelerden gelen hükümet yetkilileri tarafından yaygın olarak bilinmiyordu. Bu durumun nedeni *Assignment in Ankara*’da şu şekilde açıklanmıştır: “Atatürk başkenti buraya taşıdığına ülkenin merkezinde yeni bir şehir planladı, böylece yabancı etkilere yakın olmayacaktı... Ankara’nın bu kadar büyüyeceğini hiç düşünmemişti. Ülkede kurduğu bu çiftlik artık neredeyse şehir sınırları içindeydi” (McDonald ve Ross, 1959, s. 55). Lucile Saunders McDonald, Atatürk’ün başkent yaptığı Ankara’yı küçük bir çiftlik olarak betimlemekte, sonrasında ne kadar geliştiğine vurgu yapmaktadır. Bu iki izlenim, Ankara’ya gelen Amerikalıların, 1950’lerde ciddi bir modernleşme sürecinde olan Ankara hakkında, farklı duygu ve düşüncelere sahip olabileceğini göstermektedir. Türkiye ve Ankara’da karşılaştıkları benzer ve farklı sosyokültürel durumları, farklı bakış açılarıyla yorumlamaktadırlar. Örneğin, Ankara, mimari olarak Amerika’daki herhangi bir şehirden tamamen farklıdır. Ayrıca, dış müdahaleden uzak durması için seçilmiş olsa da 1950’lerde dışarıdan etki, sadece siyasi tesir anlamına gelmiyordu. Sonuç olarak başkent Ankara, kısa sürede yabancı kültürlerin etkisi altında kalmıştı. Buna rağmen, Ankara ve içinde bulunduğu coğrafya yabancılar tarafından çok bilinmiyordu. Bu durumu *Assignment in Ankara*’da Lucile Saunders McDonald, ana karakteri Norma Blake’in ağızıyla anlatmıştır. Normalde görev gereği Sevilla’ya gitmesi gereken karakter, son dakika değişikliği ile Ankara’ya gönderilmiştir. Bu değişiklik onda hayal kırıklığı yaratmıştır çünkü Norma Blake, İspanyolca konuşabiliyorken, Türkçe hakkında ve bu ülkenin kültürü hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Türkiye’ye dair çok az bilgisi olan karakter, Ankara’ya ulaştıktan sonra büyükelçilikten patronu olan

Bay Huntley, içinde bulunduğu kültürü ona şu şekilde anlatmıştır:

Sevilla sözü verildikten sonra Ankara’nın bir hayal kırıklığı olduğunu mu düşünüyörsünüz? Ah, bu doğal. Bir şekilde, çalışanlarımıza bir gizem ve romantizm duygusuyla ilham veren İspanyolca konuşulan ülkelerdir. Ama tarihin olduğu veya olmadığı yer olan Ankara’da ve dünyanın bütün bu yerlerinde -Yakın Doğu- hiçbirimiz Yakın Doğu kültürünü bir gecede anlamayı umamayız. Ama deneyebiliriz, değil mi? (McDonald ve Ross, 1959, s. 48).

Bu açıklama aslında Ankara’nın 1950’lerde karşı karşıya kaldığı konumu kısaca açıklamıştır: Sevilla Batı’nın, Türkiye ise Yakın Doğu’nun temsilcisidir. Üstelik bu ifade, 1950’lerde dünyanın kültürel bölünmesinin açık bir gerçeğliğiydi; Batı’da bir şehir olan Sevilla, Ankara’dan daha iyi biliniyordu, bu nedenle kültürel diplomasi açısından çekiciliği, bu göreve atanacak insanlar için de daha fazla istek yaratıyordu. Bununla birlikte, Bay Huntley’in belirttiği gibi, dünyanın diğer kısmı -bu bağlamda Yakın Doğu- dönüşüm içindedir ve kültürel olarak Batı’daki bir şehrin sahip olduğu kadar cezbedici özellikleri vardır. Kuşkusuz bu şehirlerdeki yabancıların amacının, yerel kültürü keşfetmek ve birbirlerini karşılıklı olarak daha iyi anlamak olması gerektiği belirtilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla tüm bu yabancıların başka ülkelere atanmaları, yeni yeni başlayan eğitim ve değişim programları, kamu diplomasisindeki karşılıklı anlayış fikrinin sonuçlarıydı; karşılıklı anlayışın gelişmesi ise kültürel tanınmanın artmasına doğrudan yardımcı oluyordu.

Kültürel olarak Ankara’yı tanıma fırsatı elde eden iki yazarın, kitaplarında verdikleri bilgiler arasında kaldıkları otellerin özellikleri bulunmaktadır. “Ankara’da 1950’li yıllarda çok fazla otel yoktur; İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının karşısında yer alan ve 1927 yılında kurulan Ankara Palas Otel, Gönç Otel, Cihan Palas, Yüksel Palas, Modern Palas ve Gül Palas gibi oteller Ulus semtinde mevcuttur sadece” (Yılmaz, 2018, s.359). Her iki yazar da ilk olarak Ulus’taki otellerde kalmışlardır ve kitaplarında kaldıkları otelin odalarına dair ayrıntılı betimlemeler yapmışlardır. Yazarların yaptığı betimlemeler, 1950’lerde Ankara’da tercih edilen mobilyaların tarzı ve tasarımı hakkında bazı ipuçları vermektedir. Örneğin, Elizabeth McNeill Leicester, 1949 sonunda Ankara’ya geldiğinde Cihan Palas Otel’de kalmıştır ve odasına dair ilk gözlemini şu cümlelerle aktarmıştır:

Oda sanki yıllardır kullanılmamış gibi küf kokuyordu. Büyük odanın bir tarafını devasa bir gardrop ve gömme şilteli büyük demir yatak dolduruyordu. Diğer tarafta, görünüşte uzak bir mesafede, solmuş kırmızı bir Türk halısının üzerinde, duvarlardan birkaç ton daha koyu olan iki koyu kahverengi aşırı dolgulu sandalye, devasa bacaklı ağır, ahşap bir masa ile çevriliydi ve aşırı doldurulmuş sandalyelerden birinin yanında, her şeyden önce eski moda bir portmanto vardı. (Leicester, 2009, s. 27).

Lucile Saunders McDonald da Palas Otel’de⁴ kaldığını söylemiş ve Elizabeth McNeill Leicester’in aksine Norma Blake karakterinin cümleleriyle, odasını daha az ayrıntılı olarak şu şekilde tasvir etmiştir: “Yerde Türk kilimleri vardı ve buhar borularını açığa çıkarıyordu. Mobilya tasarımı moderndi ama garip görünüyordu” (McDonald ve Ross, 1959, s. 28). Her ne kadar ilk betimleme daha olumsuz ve beğenilmeyen bir izlenim verse de her iki tanımlamanın ortak tarafı Türklerin geleneksel tarafı ile —Türk kilimi gibi—modern tarafının 1950’lerde otel odalarında bir araya gelmesidir. Aslında gördükleri ve şahit oldukları, bu iki Amerikalı kadın için kendi alıştıkları ortam ve eşyalardan çok değişiktir; bu Amerika ile Türkiye’nin kültürel alanda birbirlerinden farklı olduğuna dair bir ipucu vermektedir.

Her iki yazarın da önemle bahsettiği bir diğer konu kahvedir. Elizabeth McNeill Leicester patronu ile yaptığı konuşma sırasında, patronu ona Türk kahvesinin nasıl servis edildiğini anlatır ve yazar her ne kadar kahveyi koyu tercih etse de Türk kahvesinin çok güçlü oluşundan bahseder (Leicester, 2009, s. 38). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’de kahvenin yerini çayın aldığı bilgisi Lucile Saunders McDonald tarafından şu şekilde aktarılmıştır: “Norma kahve istediğinden emindi, ama yemek geldiğinde içinde ılık çay, hilal şeklinde bir rulo ve parfüm gibi bir tada sahip tuhaf bir reçel vardı. Hayatı boyunca Türk kahvesini duymuştu. Belki de bir efsaneydi” (McDonald ve Ross, 1959, s. 38-39). Norma Blake’in anlamlandıramadığı bu durum aslında dönemin ekonomik sonuçlarından biridir; daha sonra Amerika Büyükelçiliğinde çalışan iş arkadaşı Emmy tarafından şu şekilde açıklanmıştır: “Türk kahvesi eski güzel günlerin bir parçasıdır. İthal ediliyordu ve şimdiki döviz durumuyla, pra-

tikte paha biçilemez oldu. Çay Türkiye’de yetiştirilir ve son zamanlarda milli içecek hâline gelmiştir” (McDonald ve Ross, 1959, s.44).

Ankara’nın Restoranları ve Türk Toplumunda Kadınlar

“Ankara’da özellikle Cumhuriyet sonrası ilk yıllarda toplumsal yapıyı dönüştürecek, kadın erkek birlikteliğini örgütleyecek, kadının toplumsal yaşama katılımını sağlayacak etkinlikler gerçekleştirilmiştir” (Bayraktar, 2016, s. 68). Ankara, özellikle kültürel yaşamla ilgili yeni öğretilerin uygulanması için önemli bir yerdir. Amerikalılaşmak ya da Amerikan yaşam tarzı, Ankara’nın 1923’ten sonra başlayan dönüşümüne köklü bir değişim getirmiştir. 1950’lerin sonrası, bu dönüşümün yoğun olarak yaşandığı yıllar olmuştur; ...“dönüşüm, savaş sonrasında başkent Ankara’da da, hatta çoğu açıdan İstanbul’dan daha fazla bir biçimde, görülmüştür” (Gökatalay, 2018, s. 231). Böylelikle, Ankara’da kadınların ortaklaşa kullandıkları mekânlar “eğlence etkinlikleri için; parklar ve piknik alanları ilk yerler, dışarıda yemek için; restoranlar, kafeler ve pastaneler ikinci yerler ve sinema, tiyatro ve müzik mekânları kültürel etkinlikler ve eğlence için üçüncü yerler” olarak sınıflandırılmıştır (Tuncer, 2018, s.72). Ankara’nın değişiminde dikkat çeken ilk mekân, pek yaygın olmayan kadın ve erkeklerin bir araya geldiği ve sosyalleştiği restoranlardır. 1950’lerden önce modernleşmenin henüz başladığı yıllarda, kadın ve erkeğin aynı yerde dans edip yemek yemeleri alışılmadık bir şeydir ve hoş karşılanmamaktadır. Ancak yüzyılın ikinci çeyreğinde, kaliteli restoranların ve restoranlı otellerin açılması için birçok girişim olmuştur. “Kaliteli hizmet ve yabancı yemeklerden oluşan zengin menüler sunan bu restoranlar, Batı tarzındaydı ve ağırlıklı olarak devlet seçkinleri ve aydınların uğrak yeri idi. Ağırlıklı olarak erkeklerin egemen olduğu mekânlardı ve nadiren aile eğlencesi veya ilgili etkinlikler için kullanılıyorlardı.” (Tuncer, 2018, s. 81). Ankara’nın sosyal hayatında büyük rol oynayan bu değişimin etkisiyle, Ankara’nın ilk modern restoranı Karpiç olmuştur. Lucile Saunders McDonald Karpiç Restoran’ına dair izlenimlerini *Assignment in Ankara*’da şu şekilde ifade etmiştir:

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Cumhurbaşkanı Atatürk’ün başkenti İstanbul’dan Ankara’ya taşınması-

4 Yazar kitap boyunca Palas Otel’de kaldığını belirtmiş, ancak Ankara’daki hangi Palas Otel olduğunu söylememiştir. Bu yüzden, kitaba sadık kalmak Palas Otel yazıldığı gibi kullanılmıştır.

dan kısa bir süre sonra, bir Rus mülteci tarafından kurulan ünlü Karpiç Restoranında çok resmî bir şekilde oturdukları büyük salonun çoğu erkek doluydu. Orkestra, yükseltilmiş bir kürsüde yumuşak bir şekilde çaldı. Özenli bir garson, şişe suyunu uzun kristal bardaklara doldurdu ve masanın üzerinde gezinerek sert rulolar ve lezzetli akşam yemeği getirdi (McDonald ve Ross, 1959, s.115).

Kitapta, Karpiç restoranı hakkında verilen küçük ama önemli detaylar, Ankara’nın sosyal hayatı ile ilgili daha büyük bir resme ulaşma fırsatı sunmaktadır. Karpiç’te, servis için kullanılan modern donanım, daha iyi hizmet vermek için eğitilmiş garsonlar, çalan müzik, orkestra ve dans pisti modernleşmenin niteliğine ve dönemin eğlence anlayışına ışık tutmaktadır. Lucile Saunders McDonald’ın kitabında, restoranın çoğunlukla erkek müşterilerle dolu olduğuna dair verdiği bilgi, Ankara’da o yıllarda bu tür yerlerde kadınların az yer aldığı ve bu anlamda kadın erkek arasında bir farklılık olduğu şeklinde yorumlanabilir. Karpiç’te karşılaşılan bu durumu, Elizabeth McNeill Leicester daha çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Kitabı, *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*’de, ilk haftalarında kaldığı Cihan Palas Otelindeki bir resepsiyonist, Karpiç’in yalnız genç bir kadın (*une jeune femme seule*) için gidilecek tek yer olduğunu söyler. Yazar, Karpiç’e gittiğinde hissettiklerini şu şekilde aktarmıştır: “Bir Türk erkek kulübünün yasaklı iç mabedine girmiş gibi hissettim” (Leicester, 2009, s.33). Kitaplarda verilen bu bilgiler Ankara’da bu tür ortamlarda kadınların görünürlüğünü de sorgulamaya yardımcı olmaktadır. *Assignment in Ankara*’da kadınların sosyal hayattaki görünürlüğü ile ilgili şu şekilde bir izlenim aktarılmıştır: “Yemek odasında tek başınıza oturursanız tüm Yakın Doğu’yu şok edersiniz. Çoğu Türk kadını aileleri olmadan toplum içinde görünmüyor” (McDonald ve Ross, 1959, s. 44). Ayrıca Türk kadınının toplum içine çıkması için çoğunlukla yanında makul bir refakatçinin olması gerektiği de belirtilmiştir (McDonald ve Ross, 1959, s.168).

Her ne kadar 1950’ler Ankara’ında dışarıda yemek, yaygın bir kültürel uygulama olmasa da bu uygulama 1950’ler boyunca yalnızca kadınlar için alışılmadık bir olgu olarak kalmıştır. Bu bağlamda restoranlar kadınların az görüldüğü ve sosyal olarak kısıtlandığı mekânlardır. Elizabeth McNeill Leicester konu ile ilgili “Atatürk neredeyse çeyrek asır önce Türk kadınlarını özgürleştirmiş olmasına rağmen, yaşlı kadınlar hâlâ yabancıların verdiği sosyal etkinliklerde kocalarına eşlik etmeye alışkın değillerdi”

tespitinde bulunmuştur. (Leicester, 2009, s.103). Ancak, her iki kitabın ortak noktası dikkate alındığında, dönemin en ünlü restoranı Karpiç’in tasarımı ve yemekleri bakımından Ankara’daki modernleşme seviyesini temsil ettiği ve kadınların nispeten özgürce sosyalleşebilecekleri birkaç yer arasında olduğu söylenebilir.

1950’ler, Türk toplumu için hâlâ geleneksellikten modernizme geçiş dönemidir. Her kadının aynı şekilde etkilendiği tam bir değişimden bahsetmek mümkün değildir; Ankara’nın kırsal ve kentsel bölgeleri arasındaki fark, hafife alınamayacak kadar büyüktür. Bir yıl boyunca Ankara’da otelde kalamayacağını düşünen Elizabeth McNeill Leicester, yalnız yaşayabileceği daire arayışına girmiştir. Ancak 1950’lerin ilk yıllarında bu durumun bir kadın için ne kadar zor olduğundan şu şekilde bahsetmektedir: “1949’da Ankara’da tek kişilik nezih apartman diye bir şey yoktu. Türk halkı, özellikle kadınlar yalnız yaşamıyordu. Yabancı elçilik çalışanlarının, özellikle kadınların, oda arkadaşlarının olduğu veya bir Türk ailesiyle yaşadığı duyulmamış bir şeydi” (Leicester, 2009, s. 47). Bekâr ve çalışma hayatında yer alan bir kadın olarak Ankara’ya gelen Elizabeth McNeill Leicester’in zihninde, Türk toplumunda kadınlara yönelik seçeneklerin çok kısıtlı olması, hep olumsuz ve alışılmadık kalmıştır. Ankara’da sosyal hayatta kadının rolüne ve nasıl algılandığına dair bir diğer örnek, Lucile Saunders McDonald’ın izlenimlerinde yer almaktadır. Kitabındaki karakter Norma Blake ile dedesinden daire kiralamasına yardımcı olan Türk arkadaşı Ahmed arasındaki konuşma, Türk kadınları ve hayatını dedesinin uygun bulunduğu şekilde yaşamak zorunda kalan bir genç adam hakkında önemli bir gerçeği gözler önüne sermektedir. Ahmed, Amerika’ya gitmek isteyen ancak Türkiye’de kalması için de geçerli nedenleri olan biridir çünkü dedesi Amerika’ya gitmesini desteklememektedir. Bazen amcası işleri dolayısıyla evde olmadığında, yengesi ve kuzeni ile kalmak zorundadır. Norma Blake ise bu konuşmayı duyduktan sonra şu şekilde düşünür:

Türk kadınının kurtuluşu, büyükbabasının nesli için büyük ölçüde bir efsaneydi. Ahmed’in amcası iki haftalığına evinden uzakta olacağından, dedesi Ahmed’e o süre için üniversitedeki derslerinden uzak durmasını, yengesi ve kuzeni ile yaşamasını emretmişti. Kadınların tamamen yalnız kalmasına izin verilemezdi. Norma, Ahmed’in dedesinin Türkiye’ye gelen Amerikalı kızlar hakkında ne düşündüğünü merak etti (McDonald ve Ross, 1959, s. 73-74).

Tuncer’e göre “Ankara’nın, modern bir ulusal halk kültürünün ortaya çıkmasında özel bir rolü olmuştur” (2018, s. 64). Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş için her ne kadar birçok alanda değişikliğe gidilmiş olsa da aslında bu kolay bir uygulama olmamıştır. Geleneksel aile yapısı, nesiller arası farklılıklar, yükümlülükler ve kültür çok güçlü kavramlardır ve Amerika’dan gelen bir genç kadın bile bunları fark edebilmiştir. Lucile Saunders McDonald, Türk ailelerinin kesinlikle gençleri sıkı bir şekilde kontrol ettiğini ifade etmektedir (McDonald ve Ross, 1959, s. 82). Bütün bunlar sosyal ve kültürel hayattaki değişimi zorlaştırmaktadır. Kuşaklar arasındaki farklılıklar sadece Türk kadınlarına özgü değildir. Pek çok Türk’ün geleneklerine karşı eğilimi 1950’li yıllarda daha fazladır. Yabancıardan gelen değişiklik ve onun getirdiği dönüşüme, gençlerin ayak uydurmaması ve geleneklerin varlığı, süreci zorlayan etkenler arasındadır.

Ayrıca bazı gelenekçi fikir ve anlayışlar, toplum tarafından alışkanlık hâline getirilmiş ve güçlü oldukları için değişmesi zaman almıştır. Türk toplumunun bazı özellikleri yabancılara önceden bildirilmiş ve bunlara karşı hassas olunması gerektiği söylenmiştir. Elizabeth McNeill Leicester, Ankara’ya gelmeden önce Türkiye Müslüman bir ülke olmasına rağmen, Atatürk tarafından modernize edilen kadınların, Avrupa kıyafetleri giyme noktasına geldiğini ama gardırobunu seçerken muhafazakâr olmalarının tavsiye edildiğini belirtir (Leicester, 2009, s. 32). Alkan’a göre (2019, s. 597), “Bir yandan şehirdeki geleneksel cumhuriyet muhafazakârlığı çökmeye başlıyor ve yeni zenginleşmeye başlayan bir sınıf ortaya çıkıyordu... Amerikan kültürünün pompalandığı bu ortam tam bir değerler karmaşasıydı. Yerli ve yabancı kültür Türkiye tarihinde olmadığı kadar 1950’li yıllarda keskin bir şekilde kendini gösteriyordu.”

Dil Engeli ve Kültürel Yakınlaşma

Ankara’da yaşanan Amerikan etkisinin bir sonucu olarak, Türk-Amerikan Derneğinin (*The Turkish-American Association*- TAD) kurulması, hiç kuşkusuz ki o dönemin etkili ve somut gelişmelerinden biri olarak düşünülebilir. Bu dernek, programda yazan şekliyle, her iki toplumun “Birbirlerini daha iyi anlamalarını temin etmek, iki memleket arasında mevcut kültürel bağları kuvvetlendirmek” (Türk-Amerikan Derneği karşılıklı anlayış programı, 1956, s. 1) “amacını güden bir sivil toplum örgütü olarak 1951 yılının haziran ayında kuruldu ve 2 Temmuz 1951 tarihinde Ankara’da resmen açıldı” (Gürsel, 2020, s.178).

TAD’ın faaliyetlerine katılan Amerikalıların ve Türklerin birbirlerinin kültürlerinden etkilenmemeleri mümkün değildi. Ayrıca Amerikalılar özellikle TAD’ın da yardımıyla Türk yetkililerle yaptıkları günlük görüşmelerde, kendi kültürlerini tanıtmaya fırsatını daha sık yakalamışlardır. Lucile Saunders McDonald, TAD’dan bahsetmeyi ihmal etmez ve Türk-Amerikan Derneğinin Ankara’dan biraz uzakta gerçekleşen depremde, depremedelere yardım amaçlı düzenlenen konsere bilet aldığını yazar. Kitapta da belirtildiği üzere, TAD sosyal sorumluluk gerektiren durumlara karşı hassas bir profil sergilemekle beraber, aslında her faaliyetin arkasındaki ana fikir, her anlamda kültürel bir tanınmaya da dikkat çekmektir.

1950’lerde Türkiye, Amerikalıların kültürlerini diğer ülkelere kıyasla nispeten özgürce yaymalarına izin veren bir ülke hâline gelmiştir. Amerikan kültürünün propagandaları, burada resmî olarak yapılmakta ve Türk hükümeti tarafından da desteklenmektedir. Kültürel faaliyetleri yaygınlaştırma misyonunda, eğitim önemli bir rol oynamıştır. Çünkü bu bir ülkede kültürel kalıcılığa ulaşmanın en iyi yolu olarak görülmektedir.

Türkiye’ye gelen yabancı görevliler, Türkiye’deki eksik alanları tespit ederek, faaliyetlerini bu alanlarda yürütmüşlerdir. Amerikalılara göre Türkiye’nin eksikliklerinden biri de insan kaynağıdır. Örneğin, “Türkiye’de yardım programlarını yürütürken kendi dillerini konuşan, kendilerine ne sorulduğunu anlayan, karmaşık görevleri yerine getirebilecek bilgi ve beceriye sahip kişileri bulmakta zorlandılar. Bu nedenle eğitim, ele aldıkları temel konulardan biri olmuştur” (Örnek, 2012, s. 950). Amerikan kültürü Türk toplumunda kabul görmüş olsa da 1950’lerde çok az sayıda insan İngilizce konuşabilmektedir. *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*’de bu durum Elizabeth McNeill Leicester’a iş arkadaşı olan Bay Oleancki tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir: “Korkarım Türkiye sizin kültür açlığınızı gidermeyecek. Tarih dolu ama dil engeli yerel halkla tanışmayı zorlaştırıyor ve Türk kadınlarının üzerindeki dini kısıtlamalar özellikle Amerikalı kadınların işini zorlaştırıyor... Burası hâlâ geri kalmış bir ülke... Ama bu yüzden biz buradayız” (Leicester, 2009, s. 39). Bu nedenle, İngilizce dersler vermek veya insanları İngilizce dilinde eğitmek, kitlelere ulaşmak Amerikalılar için önemli bir misyon hâline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak, Amerikalılar Türkiye’de İngilizce öğrenimini artırmak için birçok program yürütmüştür. Ayrıca, bu gelişme sayesinde bu iki kültürün karşılıklı alışverişi daha erişilebilir hâle gelmiştir. Bu programlar

çeşitli bursları, değişim programlarını kapsıyor ve yabancıların kişisel çabalarıyla birlikte birçok yeni üniversitenin kurulmasını sağlamaktadır. Örneğin, Amerika’nın 1946 yılında yürürlüğe koyduğu Fulbright programı, Türkiye tarafından 1949’da Amerika ile bir anlaşma yapılarak kabul edilmiştir. Her ne kadar program Soğuk Savaş döneminde Amerika’nın sıklıkla uyguladığı propaganda araçlarından biri olarak görülse de bu programın diğer propaganda araçlarına göre daha kalıcı, etkili ve küresel olduğunu belirtmek gerekir ve 1950’lerin başında Türkiye de bu programın imzacılarından biri olmuştur.

İngilizce öğrenimine ilişkin bir örnek de *Assignment in Ankara*’da anlatılmaktadır. Norma Blake karakteri, elçilikte çalışmaya başlar başlamaz Türkçe öğrenmesi gerektiğini düşünür. Her sabah burada ders verildiğini fark eder ve çalışanlar için dil öğrenmek isteyenlere kolayca mazeret hakkı verildiğinden bahseder. Ancak Norma Blake, bu derse katılmak yerine, konuşmalı Türkçe dersini aynı yerde çalışan Perihan’dan⁵ almayı tercih eder. Ayrıca bu derslerde Norma Blake ona İngilizce stenografisini geliştirmesi için koçluk yapar. Perihan bir saatini steno ile bir saati de Türkçe konuşma ile geçirebileceklerini çünkü yabancılarla ders alışverişinin böyle yapıldığını ifade eder. Lucile Saunders McDonald, 1958 yılında Ankara’yı ziyareti sırasında bu dil sınıflarının hem büyükelçilikte hem de toplumda gerçek bir karşılığı olduğunu gözlemlemiş ve bu yüzden kitabında bahsetmeyi unutmamıştır.

Amerikalıların Ankara’daki Faaliyetleri

Karşılıklı ilişkilerin güçlendirilmesi çabası birçok alanda etkili bir şekilde yürütülürken, “sistemik kamu diplomasisinin özü, USIE/USIS⁶ tarafından yürütülen bilgilendirme programıydı. Bu iki organın operasyonları, Türkiye’deki Amerikan diplomatik misyonuna yerleştirildi” (Örnek, 2012, s. 947). “Bilgi alma servisi olarak görev yapan USIA, Amerikan politikasına yabancı ulusların tutumları hakkında bilgi sağlayarak tavsiyelerde bulunacaktı...Amerikan politikalarını ve eylemlerini yabancı kitlelere yorumlarken, temelde barışçıl niyeti yansıtan bir Amerika imajını yansıtmalıydı” (Aydın, 2021, s.144).

Bu ajanslar tarafından yürütülen ofisler, eğitim ve değişim programlarının ve diğer kültürel etkinliklerin Türkiye’de tanıtılması, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılmasından sorumluydu. USIS’in kültürel faaliyetlerdeki rolü *Assignment in Ankara*’da “iyilik yapanlar” (*The do-gooders*) olarak tanımlanmaktadır ve şu şekilde anlatılmaktadır:

USIS genellikle Büyükelçilik personeline verilen ücretsiz biletlere sahipti. Amerikalı yıldızlar konser turlarıyla Ankara’ya geldi ve Türk Senfoni Orkestrası için daha yeni bir Amerikalı yönetmen getirildi. Bu konulara ilişkin düzenlemeleri yapmak USIS’ in görevlerinden biriydi. Ayrıca basın bültenleri yayınlamak, misafir gazetecilere yardımcı olmak, değişim bursları ayarlamak ve hayırsever Amerikan vakıflarının bağışlarının nasıl kullanılacağına karar vermedeydi (McDonald ve Ross, 1959, s. 89).

USIS, birçok anlamda kültürel işleri yürütürken, geniş bir yelpazede hizmet veren bir kurum olarak kendini göstermiştir. Ayrıca, Türkiye’de çalışan ve yaşayan Amerikan vatandaşlarının da sosyal ihtiyaçlarına dikkat etmektedir. Böylelikle, 1950’ler boyunca USIS’in faaliyetleri, iki kültürü birbirine yakınlaştıran ve tanıtan en iyi kurumlardan biri olarak anılmaya devam etmiştir. Lucile Saunders McDonald, bu kurumun önemini şu sözleriyle açıklamıştır: “USIS, özgür dünyayı, Amerika’nın diğer ülkelerin ilerleme ve barış için meşru özlemleriyle uyum içinde olduğunu göstermek için özgür kalması gerektiğine ikna etmek için tasarlanmış, Amerikan hükümetinin etkili bir propaganda koluydu” (McDonald ve Ross, 1959, s. 95). Aslında, Ankara’da yaşayan her yetkili, bu algıyı oluşturmaya çalışan birer elçiydi ve çeşitli kurumların varlığı sayesinde de oluşturulmak istenen algı kolaylıkla yaratılabiliyordu.

Sonuç

1950’lerde Amerika’nın kamu diplomasisi Ankara’da etkin bir şekilde uygulanmıştır. Bu kültürel hegemonyadan etkilenmeyen tek bir alan kalmamış ve eğlence sektörü, eğitim ve toplumsal cinsiyet rolleri bu alanlardan birkaç

5 Perihan’ın Norma ile aynı ofiste çalışan Türk olduğu ve Üsküdar’da bazı Amerikalı kadınların açtığı iyi bir okula gittiği kitapta belirtilmiştir. Perihan, 1950’lerde Türkiye’de pek yaygın olmayan İngilizce bilen ve büyükelçilikte çalışan eğitimli genç bir Türk kadını olarak karşımıza çıkmaktadır.

6 USIE’nin amacı, Amerikan ulusal çıkarlarını desteklemek için Amerikan politikalarını yabancı kültürlerde hem inanılır hem de anlamlı olarak açıklamak ve savunmak şeklinde ifade edilmiştir. USIE üzerine yazılan bir çalışma için bkz.: Aydın, 2021.

çı olmuştur. Amerika kültürel diplomasisi, Türk toplu-
munda doğrudan bir dönüşüm yapma niyetinde değildi.
Ancak Ankara, yeni bir başkent olarak modernleşmenin
temsilcisi hâline gelmiştir ve bu diplomasi Ankara'nın
değişen tarafına yardımcı olmuştur. Özellikle bu ziyar-
retler, Amerikan üslubundan etkilenen birçok kurumun
hizmete girmesine ve Ankara'daki değişime katkıda bu-
lunmuştur. Bir bakıma *Memories of 1950 in Ankara, Tur-
key* ve *Assignment in Ankara* gerçekten bu diplomasinin
bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş koşulla-
rında Ankara'da bulunma ve çalışma fırsatı bulan her iki
kadının toplumdaki gözlemleri beklenilenden fazladır.
Kitaplarında aktardıkları gözlemler, 1950'lerde Türki-
ye ile Amerika arasındaki ittifak sonucunda, Ankara'da
yaşanan kültürel dönüşümün, büyük fotoğraftaki mikro,
ancak etkileyici detaylarıdır.

1949 yılı sonunda Elizabeth McNeill Leicester, Türkiye'ye
JAMMAT tarafından görevlendirilen bir devlet memuru
olarak gelmiştir. Ankara hakkında edindiği izlenimler
olumsuz olsa da verdiği detaylı açıklamalarla dönem
Ankara'sına ışık tutmasını sağlaması açısından oldukça
önemlidir. Bu anlamda *Memories of 1950 in Ankara,
Turkey*, yazarın kendi deneyim ve gözlemlerine dayanan
tarihsel değeri beklenenden fazla olan bir eserdir. Özel-
likle Türk kadınına yönelik görüşleriyle, Ankara'daki
kültürel hayata ve mimari özelliklere dair gözlemleriyle,
o dönemin tarihine ışık tutacak bilgiler sunmaktadır. *Me-
mories of 1950 in Ankara, Turkey*, adlı kitap, Ankara'nın
o yıllara dair farklı bir perspektif kazandırması bakımın-
dan da tarihi kaynak değerine sahiptir.

Amerika'daki gökdelenlere, geniş ve temiz yollara alışık
olan Elizabeth McNeill Leicester, Ankara'yı çorak, gri ve
kasvetli bir imajla ortaya koymuştur. Onun betimleme-
leri, zaman zaman Ankara hakkında olumsuz bir tablo
çizmektedir. Bu durum, 1950'lerde değişen ve gelişen
dünyada, yeni bir başkent olan Ankara'nın, yabancılar
üzerinde bıraktığı ilk izlenimleri de göstermektedir. Yap-
tığı gözlemler, 1950'lerde Ankara'da özellikle kadınlara
yönelik kültürün hızlı değişmediğini ortaya koymaktadır.
Yabancı ülkelerde çalışan bir kadın olarak, kendi kültür-
ründen kadınlarla Türk kadınları arasındaki farklılıklara
dikkat çekmektedir. Kadınlara yönelik tutumlar, kılık kı-
yafet, sadece kadınların uymak zorunda olduğu kurallar,
Ankara'daki modernleşme olgusunu sorgulamasına ne-
den olmuştur.

Assignment in Ankara adlı kitabını, 1958 yılında An-
kara'daki gözlemlerine dayanarak, kurgusal bir şekilde

yazan Lucile Saunders McDonald, gözlemlerini eleş-
tirmekten ziyade olduğu gibi aktarmayı tercih etmiştir.
Kitabındaki kurgusal karakter Norma Blake, Ankara'ya
Amerikan Büyükelçiliğinde çalışacak bir görevli ola-
rak gelmiştir. Norma Blake kitap boyunca, Ankara'nın
Amerika için neden önemli olduğuna dair farkındalık
kazanmaktadır. Tanıştığı Türkler üzerinden Ankara'nın
gerçekleri hakkında çok önemli ayrıntılar verirken,
Ankara'yı modernleşmenin fiilen gerçekleştiği ve birçok
Amerikalının yaşayıp çalıştığı bir şehir olarak tanıtmış-
tır. Tanıştığı kadınlar İngilizce konuşabilmektedir, TAD,
USIA gibi kuruluşlar Ankara'da karşılıklı anlayışın ve
iletişimin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Türk ve Ame-
rikan toplumları arasındaki kültürel farklılıkları kabul
eden yazar, uyum sağlamanın ve farklılıklara saygı duy-
manın da önemini sıklıkla vurgulamaktadır.

Amerikalı iki çalışan kadının bakış açısıyla yazılmış bu
iki kitapla, Türkiye ve Amerika arasındaki ittifakın ayrıntı-
lı bir analizi yapılabilmekte ve 1950'lerde Amerika'nın
Ankara üzerindeki kültürel etkileri görülebilmektedir.
Fakat iki kadının geçmişleri ve yaptıkları işler, gözlem-
lerini ve yorumlarını etkilemektedir. Türk toplumundaki
kadın ve erkek ilişkilerini, kadınlar adına ortaya konulan
değerleri, kadınların statülerini, Ankara'nın gelişimini ve
modernleşmesini iki farklı perspektiften anlatmaktadır.

Kaynakça

- Afonso, J. (1978). The traveller as historian. *Philippine Studies*, 26(1/2), 83-90.
- Alkan, M. Ö. (2019). Türkiye'nin 1950'li yılları. M. K. Kaynar (Ed.). *Soğuk Savaş'ın toplumsal, kültürel ve günlük hayatı inşa edilirken* içinde (s. 591-626). Ankara: İletişim Yayıncılık.
- [Assignment in Ankara'nın 1959 basımlı kapağı]. (1959).
- Aydınlu, E. (2021). The importance of United States Information Agency (USIA) in public diplomacy. *The Journal of SDE Academy*, 1(3), 136-177.
- Bayraktar, A. N. (2016). Başkent Ankara'da Cumhuriyet sonrası yaşanan büyük değişim: modern yaşam kurgusu ve modern mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 67-80.
- Celep, B. (2018). *Türkiye'ye Amerikan Askeri Yardım Kurulu (JAMMAT) ve Türkiye'deki faaliyetleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [Elizabeth McNeill Leicester ve kitabı *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*]. (2009).

- Gökatalay, S. (2018). Erken Soğuk Savaş döneminde Türk-Amerikan yaklaşmasının Ankara kent kültürüne etkileri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 211-235.
- Göktürk Çetinkaya, S. (2020). Soğuk Savaş döneminin başında Türk-Amerikan yaklaşması ve bir JAMMAT görevlisinin anılarında Ankara. *Journal of Eurasian Inquiries*, 9(2), 185-202.
- Gürsel, B. (2020). Türk-Amerikan Derneği: bir Ankara kurumunun ilk yirmi yılı. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 177-186.
- Leicester, E. M. (2009). *Memories of 1950 in Ankara, Turkey*. The United States of America: Xlibris Corporation.
- McDonald, L. S. ve McDonald R. (1995). *A foot in the door: reminiscences of Lucile McDonald*. Washington: WSU Press.
- McDonald, L.S. ve Ross, Z.H. (1959). *Assignment in Ankara*. New York: Thomas Nelson & Sons.
- Örnek, C. (2012). From analysis to policy: Turkish studies in the 1950s and the diplomacy of the ideas. *Middle Eastern Studies*, 48(6), 941-959.
- Tuncer, S. (2018). *Women and public space in Turkey: gender, modernity and the urban experience*. London: I.B.Tauris.
- Yalçın, A. (2002). American impact on Turkish social life (1945-1965). *Journal of American Studies of Turkey*, 15, 41-54.
- Yılmaz, A. (2018). Düünden bugüne Türkiye'de turizm: kurumlar, kuruluşlar, turizm bölgeleri ve meslekler. N. Kozak (Ed.). *Ankara Bulvar Palas Oteli (1954-1993)* (Cilt 10) içinde (s. 359-378). İstanbul: Detay Yayıncılık.

